

نگرشی دوباره بر عزت نفس

دیدگاه اسلام

(جلد اول)

موسسه علمی و فرهنگی

سرشناسه: صیامی کیوی، حسنعلی، ۱۳۵۳ - *Siami - Kivi, Hassanali*
عنوان و نام پدیدآور: نگرشی دوباره بر عزت نفس / اسلام / آیات و روایات / حسنعلی صیامی کیوی
مشخصات نشر: اردبیل: چشمه نور، ۱۳۹۸.

مشخصات ظاهری: ده - ۲۷۲ ص، زیرنویس.

شابک: ۰۰۶-۹۵۵۹۴-۶۲۲-۹۷۸ / ۴۵۰۰۰۰ ریال

ISBN: ۹۷۸ - ۶۲۲ - ۹۵۵۹۴ - ۰ - ۶

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

موضوع: عزت نفس / روان شناسی (علم النفس)

موضوع: *psychology / Self-esteem*

رده بندی کنگره: ۹۸۱ ص / ۴۴ / ۵ / ۶۹۷ BF

رده بندی دیوید: ۱۵۵۱

شماره کتاب شناسی: ۵۶۱.۷۵

ویراستار: حسنعلی صیامی

تیراژ: ۱۵۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول

طراحی جلد: میلاد چشمه نور

حروف چینی: زینب اسدی

فهرست مطالب

مقدمه	۱
-------	---

فصل اول: ماهیت و چیستی نفس

ماهیت و چیستی نفس	۷
۱. مفهوم نفس از دیدگاه اهل لغت	۷
۲. مفهوم نفس در قرآن	۱۰
۳. مفهوم نفس در روایات	۱۷
تفاوت نفس و روح	۲۱
احوال و مراتب نفس در قرآن کریم	۲۴
۱. نفس مستویه (و از رسوسه گر)	۲۵
۲. نفس اماره (نفس فر مانگر)	۲۷
۳. نفس لوامه (نفس سازنگر)	۳۲
۴. نفس ملهمه (روان بهام گیده)	۳۶
۵. نفس مطمئنه (روان بی گمان)	۳۸

فصل دوم: رابطه نفس بدن

رابطه نفس و بدن	۴۳
۱. رابطه نفس و بدن در روان شناسی معاصر	۴۵
۲. نظریه صدر المتألهین در مورد رابطه نفس و بدن	۴۹
۳. ارتباط نفس و بدن از دیدگاه مرحوم علامه طباطبایی (ره)	۵۵
۱-۳. مفهوم شناسی نفس از دیدگاه علامه طباطبایی (ره)	۵۶
۲-۳. حدوث نفس	۵۹
۳-۳. تجرد نفس	۶۲
۴-۳. نظریه «جسمانیة الحدوث و روحانیة البقاء»	۶۷
۵-۳. آفرینش ساخت نفس	۷۰
۶-۳. حرکت جوهری نفس	۷۱
۷-۳. رابطه اتحادی نفس و بدن	۷۲
۴. تفاوت دیدگاه اسلام و روان شناسی معاصر	۷۵

۵. پیامدهای نظریه حکمت متعالیه در روان‌شناسی معاصر..... ۷۸
۶. ارتباط نفس و عمل..... ۷۹
۷. روابط انسان با خود..... ۸۲
- ۱-۷. روابط شناختی..... ۸۴
- ۲-۷. روابط عملی..... ۸۵

فصل سوم:

خودشناسی و خودآگاهی خودسازی و مراقبت از خود

۱. مفهوم خودشناسی..... ۸۷
- تفاوت خودشناسی در دیدگاه اسلام و روانشناسی غرب..... ۹۲
۲. مفهوم خودکتنه‌لی..... ۹۳
- ۱-۲. دیدگاه روان‌شناسی معاصر..... ۹۳
- ۲-۲. دیدگاه اسلام..... ۹۴
۳. اهمیت شناخت نفس و کنترل آن..... ۹۶
۴. راه‌های حصول خودشناسی..... ۱۰۳
۵. آثار و نتایج خودشناسی..... ۱۰۴
- ۵-۱. شناخت هدف زندگی و انتخاب صراط مستقیم..... ۱۰۴
- ۵-۲. نیل به خداشناسی..... ۱۰۶
- ۵-۳. شکل‌گیری صحیح نظام فکری..... ۱۰۷
- ۵-۴. هماهنگی پرورش با فطرت..... ۱۰۸
- ۶-۵. ارتقای روابط همه‌جانبه..... ۱۰۸
- ۵-۶. استمرار تلاش برای صعود به مراتب کمال..... ۱۰۹
- ۵-۷. پیدایش تحول درونی در انسان..... ۱۱۰
- ۵-۸. تقویت حق‌مداری..... ۱۱۱
۶. ویژگی‌های روانی انسان از دیدگاه اسلام..... ۱۱۵
- ۶-۱. توانمندی‌ها و ویژگی‌های روانی مثبت انسان..... ۱۱۵
- ۶-۱-۱. توانایی شناخت خویش..... ۱۱۵
- ۶-۱-۲. توان شناسایی فضیلت و رذیلت..... ۱۱۵

- ۱۱۶..... ۶-۱-۳. قدرت یادگیری نامحدود.
- ۱۱۶..... ۶-۱-۴. توانمندی تبیین.
- ۱۱۶..... ۶-۱-۵. توانایی اندیشیدن.
- ۱۱۷..... ۶-۱-۶. برخورداری از کرامت.
- ۱۱۸..... ۶-۱-۷. جاودانگی.
- ۱۱۸..... ۶-۱-۸. قدرت اختیار و انتخاب.
- ۱۱۹..... ۶-۱-۹. ارتباط با خدا.
- ۱۲۰..... ۶-۱-۱۰. توانایی ارتباط با سایر انسان‌ها.
- ۱۲۱..... الف) ویژگی‌ها و توانمندی‌های وجودی.
- ۱۲۲..... ب) ویژگی‌ها - معرفتی.
- ۱۲۲..... ج) ویژگی‌های توصیفی.
- ۱۲۳..... ۲-۶. ویژگی‌های ملی و آسیب‌های روانی انسان.
- ۱۲۳..... ۶-۲-۱. خود را موش و خدا فراموشی.
- ۱۲۴..... ۶-۲-۲. رفتار محالانه و خواب شر.
- ۱۲۵..... ۶-۲-۳. جدال کثیر.
- ۱۲۵..... ۶-۲-۴. تدبیر نابخردانه و خدا نامگو.
- ۱۲۵..... ۶-۲-۵. ناسپاسی کردن.
- ۱۲۶..... ۶-۲-۶. عدم تحمل دشواری / بی‌قراری و بویایی.
- ۱۲۶..... ۶-۲-۷. انتظارهای زیاد بدون تلاش.
- ۱۲۶..... ۶-۲-۸. حرص ورزی.
- ۱۲۶..... ۶-۲-۹. بخل ورزی.
- ۱۲۷..... ۶-۲-۱۰. پیروی از حدس و گمان.
- ۱۲۷..... ۶-۲-۱۱. ضعف در برخورداری از همه توانمندی‌ها.
- ۱۲۷..... الف) ویژگی‌های وجودی.
- ۱۲۸..... ب) ویژگی‌های معرفتی.
- ۱۲۸..... ج) ویژگی‌های توصیفی.
- ۱۳۱..... ۷. خودآگاهی و خداآگاهی.
- ۱۳۴..... ۷-۱. مراتب خودآگاهی.

- ۱۳۴..... ۷-۱-۱. خودآگاهی فطری
- ۱۳۵..... ۷-۱-۲. خودآگاهی جهانی
- ۱۳۶..... ۷-۱-۳. خودآگاهی عرفانی
- ۱۳۷..... ۷-۲. عوامل مؤثر در رشد خودآگاهی
- ۱۳۸..... ۷-۲-۱. پذیرش خود
- ۱۳۹..... ۷-۲-۲. پذیرش دیگران
- ۱۴۰..... ۷-۲-۳. تعهد و مسئولیت‌پذیری
- ۱۴۶..... ۷-۳. مانع خودآگاهی
- ۱۴۶..... ۷-۳-۱. بخل و حسد
- ۱۴۸..... ۷-۳-۱. خشم و غضب
- ۱۴۸..... ۷-۳-۳. کبر و رور
- ۱۴۹..... ۷-۳-۴. تمس و بلبوس
- ۱۵۱..... ۸. خود فراموشی و خدائفراموشی
- ۱۵۷..... ۹. خودسازی و مراقبت از خود
- ۱۶۱..... ۹-۱. موانع خودسازی
- ۱۶۱..... ۹-۱-۱. عدم قابلیت نفس و عصیان و غناه
- ۱۶۲..... ۹-۱-۲. ضعف اراده
- ۱۶۳..... ۹-۱-۳. دلبستگی به دنیا و تعلقات آن
- ۱۶۴..... ۹-۱-۴. پیروی از هوای نفس
- ۱۶۶..... ۹-۱-۵. لغو و بیهوده‌گویی

فصل چهارم: ماهیت و چیستی عزت

- ۱۶۹..... ماهیت و چیستی عزت
- ۱۷۰..... ۱. تعریف لغوی عزت
- ۱۷۲..... ۲. عزت در قرآن
- ۱۸۰..... ۳. عزت در احادیث و روایات

فصل پنجم: ماهیت عزت نفس

- ۱۸۳..... ماهیت عزت نفس
- ۱۸۴..... مؤلفه‌های عزت نفس

۱. ایمان به خدا و عمل صالح ۱۸۴
۲. شکست‌ناپذیری و توان مقاومت در برابر سختی‌ها ۱۸۴
۳. احساس ارزشمندی ۱۸۷
۴. دوری از ذلت و خواری ۱۹۱
۵. خودشکوفایی، خودسازی و تحقق خود ۱۹۹
- اهمیت و آثار عزت‌نفس ۲۰۱
- آثار و کارکرد عزت‌نفس ۲۰۴
۱. دوری از گناه ۲۰۴
۲. تعاضد اراده و خودباوری ۲۰۴
۳. رسیدن به آرامش و اطمینان ۲۰۵
۴. استقلال و خوداتکایی ۲۰۵
۵. بی‌ارزش شدن خیره‌کننده‌های نفسانی ۲۰۶
۶. پست شمردن دنیا ۲۰۷
۷. ظلم‌ستیزی و ستم‌گری ۲۰۸
۸. برخورد بزرگووارانه با جملاند ۲۰۹
- اقسام عزت‌نفس ۲۱۰
۱. عزت‌نفس به اعتبار مطابقت آن با واقعیت و عدم مطابقت ۲۱۰
- ۱-۱. عزت‌نفس حقیقی و صادق ۲۱۰
- ۱-۲. عزت‌نفس دروغین و کاذب ۲۱۰
- علل و عوامل عزت‌نفس کاذب ۲۱۸
۲. عزت‌نفس به اعتبار زمینه‌های بروز آن ۲۱۹
- ۲-۱. عزت‌نفس اجتماعی ۲۱۹
- ۲-۲. عزت‌نفس تحصیلی و شناختی ۲۲۰
- ۲-۳. عزت‌نفس خانوادگی ۲۲۱
- ۲-۴. عزت‌نفس در زمینه تصور جسمانی ۲۲۳
- ۲-۵. عزت‌نفس شغلی ۲۲۳
- ۲-۶. عزت‌نفس روانشناختی ۲۲۵
- ۲-۷. عزت‌نفس کلی ۲۲۵

مراتب عزت نفس ۲۲۵

فصل ششم مفاهیم مرتبط با عزت نفس

مفاهیم مرتبط با عزت نفس ۲۲۹

۱. کرامت نفس ۲۲۹

مفهوم کرامت نفس ۲۳۰

انواع کرامت نفس ۲۳۳

۱. کرامت نفس تکوینی یا ذاتی (عام) ۲۳۳

رویکرد های مختلف درباره کرامت ذاتی انسان ۲۳۵

دلیل کرامت اقتضایی انسان ۲۴۰

مبانی کرامت ذاتی انسان از دیدگاه اسلام ۲۴۳

۱. آزادی، اراده و اختیار ۲۴۳

۲. قدرت تعقل و تدبیر ۲۴۴

۳. داشتن وجهه و منحه الهی ۲۴۴

۴. داشتن جنبه خلیفه الهی ۲۴۵

۲. کرامت نفس اکتسابی (خاص) ۲۴۷

تفاوت کرامت ذاتی و اکتسابی ۲۵۱

تفاوت کرامت با فضیلت ۲۵۲

۲. حرمت نفس ۲۵۳

۳. اعتماد به نفس ۲۵۵

۱-۳. اعتماد به نفس از دیدگاه روان‌شناسان ۲۵۵

۲-۳. اعتماد به نفس از دیدگاه اسلام ۲۵۶

۳-۳. تفاوت اعتماد به نفس با عزت نفس ۲۶۳

۴. تفاوت و مرز بین عزت با تکبر ۲۶۴

۵. تفاوت و مرز بین تواضع با ذلت ۲۶۸

مقدمه

از دیدگاه اسلام هدف از خلقت انسان کمال است که در گرو کسب عزت نفس حاصل می شود. در روان شناسی، عزت نفس به معنای احساس ارزشمندی و سودمندی انسان نسبت به خود، که همراه با ارزشیابی و ارزیابی است، تعریف شده است. به عقیده برخی از محققین این مفهوم بیشتر با مبحث کرامت انسانی مطابقت دارد در حالی که چنین نیست. کرامت نفس و عزت نفس دو مقوله جدا از هم بوده و از تأثیر متقابل برخوردارند. روان شناسان در تبیین مفهوم عزت نفس، با قائل شدن به ارزشمندی وجودی انسان، هر آن چه را که موجب ارزش و پیشرفت، موفقیت شخص باشد، به عنوان ابزار و عامل ارتقاء عزت نفس بیان کرده، و در این راستا بیشتر به نقش عوامل محیطی و مادی در افزایش یا کاهش آن توجه نموده اند. چنین نگرشی موجب رداش در تلقی خاصی از این مقوله گردیده که در پاره ای موارد با اهداف اخلاقی و کمال انسان سازگار نیست. اسلام با نگرشی خدا محور، تأیید الهی را میزان عزت نفس انسان معرفی کرده و عامل اصلی در این راه را ایمان و عمل صالح می داند که از راه معرفت نفس و خودآگاهی حاصل می شود و این که، محیط زندگی و مادی انسان را اعم از خانواده، مدرسه و اجتماع گسترده، ابزار و وسایل هدایت کننده و البته تأثیرگذار برای نیل به اوصاف برمی شمارد. هر چند که در این میان راده و اختیار انسان نقش اساسی را بر عهده دارد. به تعبیر دیگر با وجود این که خاستگاه عزت حقیقی خداوند متعال می باشد و اوست که در سایه ایمان و عمل صالح چنین صفتی را در انسان تأمین می کند، اما این محیط زندگی انسان است که زمینه رشد و شکوفایی چنین امری را در انسان فراهم می نماید و در عین حال انسان تسلیم آنچه را که خانواده و محیط زندگی بر او تحمیل می کند نیست؛ چرا که می تواند با قدرت اراده و اختیار و نیز بینش و آگاهی مسیر سرنوشت خود را با توجه ای دیگر رقم بزند. چنانچه اراده و اختیار را در ارتکاب گناه و معصیت یا عمل صالح نقشی نباشد کیفر و عقوبت یا پاداش هم معنی نخواهد داشت. در واقع یکپارچگی شخصیت و عزت نفس حقیقی هر انسانی محصول سه عامل بنیادی؛ یعنی طبیعت، تربیت و اراده و اختیار خود او می باشد.

در هر حال عزت نفس، یکی از پایه های اساسی شخصیت آدمی و باعث نیل انسان به افتخار و سربلندی است. عزت نفس مایه آزادی و والایی همت است. افراد دارای عزت نفس حقیقی هرگز به ذلت و بندگی دیگران تن نمی دهند و سرمایه شرافت و آزادی خود را با هیچ

قیمتی معامله نمی‌کنند.^۱ از طرفی عزت نفس برای تمامی افراد، یکی از بزرگ‌ترین فضیلت‌های اخلاقی به حساب می‌آید و از طرف دیگر، محرک آدمی در اجرای دیگر برنامه‌های اخلاقی تلقی می‌شود. به عبارت دیگر، عزت نفس افزون بر آن که خود از نظر فردی صفتی نیکوست، می‌تواند ضامن اجرای دیگر صفات پسندیده در محیط خانواده و اجتماع نیز به شمار آید.

اگر انسان‌ها بتوانند بر عوامل سدکننده درونی و بیرونی غلبه کنند و این ویژگی والای شخصیتی و نفسانی را همواره در درون خود زنده و حاکم نگه دارند و رفتار و گفتار خویش را بر آن استوار سازند، توانسته‌اند اساس نیک‌بختی انسانی خود را برای تمام دوران عمر پایه‌گذاری کنند.

این ویژگی یکی از اصول مهم تربیتی اسلام می‌باشد. تأمین احترام و عزت نفس از هدف‌های مهم انسان است و انسان‌ها در پی کسب دست‌یابی به آن حاضرند هرگونه فعالیت ریاضت‌طلبانه و مشق‌انگیزی را تحمل کنند تا شایستگی خود را از طریق کنترل و تسلط بر خویش و عوامل پیرامونی اثبات رسانند. اگر انسان، با این خصیصه رشد کند و پرورش یابد حالتی در وی پدیدار می‌شود که از غلبه شدن در برابر سختی‌ها، شدائد و مصائب جلوگیری می‌کند به گونه‌ای که در هر وضع و احوالی استوار خواهد بود. فردی که دارای عزت نفس، اعتماد به نفس و متکی به خود و خداوند متعال است، به ارزش، توانایی، کفایت و موفقیت خویش ایمان دارد و قادر است در جهت تحذات مثبت فردی و اجتماعی خویش گام بردارد احساس محترم بودن و ارزشمند بودن تنها راه رسیدن به شخصیت سالم، توانمند و کارآمد است؛ زیرا انسانی با عزت نفس پایین و شکننده ارزشی برای خود و دیگران قائل نیست تا در صدد تقویت و سالم سازی شخصیت خود برآید. از این رو پایین ردن سطح عزت نفس زیربنای بسیاری از مشکلات و ناراحتی‌های روان‌شناختی انسان در رابطه با خود و دیگران به حساب می‌آید.

همچون دیدگاه اسلام، روان‌شناسان معاصر نیز براین باورند که، عزت نفس با کارکرد مفید انسان رابطه‌ای متقابل دارد و از اجزاء مهم تشکیل دهنده سلامت روان می‌باشد. و یکی از علل عمده بیماری‌های روانی را، پایین بودن سطح عزت نفس می‌دانند. بنابراین در بررسی و درمان فرد با توجه به سطوح مختلف شخصیت، آن را به عنوان مجموعه‌ای از تعارض‌های

۱. رضا حق‌پناه (۱۳۸۱). «عزت» از منظر قرآن و سنت، صص: ۱۵۴-۱۲۷.

درون فردی وارد محتوای درمان کرده‌اند.^۱ پیامبران الهی و اوصیا که سفیران هدایت جامعه بشری می‌باشند؛ تربیت و تبلیغ خویش را با پرورش و تقویت عزت نفس، احساس ارزشمندی و کرامت انسانی آغاز نمودند. از دیدگاه مکتب اسلام، انسان موجود شریف و بزرگوار است،^۲ و خداوند متعال او را به گونه‌ای آفریده است که می‌تواند با اراده و اختیار خویش به اوج عزت نفس برسد و از فرشتگان نیز پیشی گیرد.

عزت به معنای صلابت، نفوذناپذیری و برخورداری از روحیه‌ای محکم و استوار است. در حقیقت به کسی که مانع نفوذ پستی‌ها و آلودگی‌ها در جان و نفسش می‌گردد عزیز گویند. نفس نیز به معنای «خود» و «من» است و در معنای عام آن به هر چیزی که دارای وجود و هستی باشد اشاره می‌شود؛ مثلاً نفس نباتی، نفس حیوانی، نفس ناطقه، نفس اماره، نفس لواحه، نفس مطمئنه. اما، نفس انسان حقیقی است مجرد و نامحسوس که به تعبیر فلاسفه جوهری است. آن‌ها مسائل و متکی به خود اما در فعل نیازمند به ماده می‌باشد و با جسم هماهنگی و ارتباط تنگاتنگی دارد. نفس دارای مراتب و شئون مختلفی است که فطرت یکی از این شئون می‌باشد و تمایل به ارزش شریف و عزیز و گرمی نیز از گرایش‌های فطری نفس انسان به شمار می‌آید. قرآن عزت را به خداوند و رسولش و مؤمنان اختصاص داده است و این بیانگر آن است که تنها از طریق ایمان و عمل صالح می‌توان به عزت و رابطه آن راه یافت.

رابطه عزت انسان با عزت خداوند همان رابطه فقر انسان و غنی خداوند است. بین نگرش قرآن و دیدگاه معصومین (علیه السلام) تفاوتی وجود ندارد. زیرا سنت معصومین (علیه السلام) و آیات وحی هر دو عزت نفس را به تقوای الهی می‌دانند. بنابراین معصومین (علیه السلام) تأویل‌گر و مفسر آیات قرآن کریم هستند و رفتار و گفتار آنان سرشار از جلوه‌های عزتمندی می‌باشد. برخورداری از نگرش توحیدی و افکار و اندیشه‌های صحیح و منطقی اساسی‌ترین گام در راه حرکت به سوی تقویت و شکوفایی عزت نفس است و کسب فضایل اخلاقی مانند ایمان و تقوا، صداقت و شهامت، عفو و گذشت، کظم غیظ، تواضع، قناعت، انقطاع از غیر و توکل به خدا... و همچنین عمل به دستورات قرآن کریم و معصومین (علیه السلام) از اصلی‌ترین راه‌های رسیدن به آن می‌باشد.

۱. پروچاسکا و نورکراس؛ نظریه‌های روان درمانی، ترجمه سید محمدی (۱۳۸۵)، ص ۴۹.

۲. «وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ...» همانا فرزندان آدم را گرمی داشتیم. (اسراء / ۷۰).

توجه به مسئله تعلیم و تربیت، چه زمانی که فرد خود باید به تربیت خود بپردازد و نفس خود را ترکیه نماید و چه آنجا که والدین و مربیان باید به تربیت انسان‌ها بپردازند نیز از عوامل زمینه‌ساز رسیدن و رشد و تقویت عزت نفس می‌باشد. اما اموری موجب سقوط و انحطاط انسان در ذلّت و حقارت می‌گردد؛ شامل رذایل اخلاقی مانند کبر و غرور، رشک و حسد، تملق و چاپلوسی، دروغ و افتراء، تمسخر دیگران و نیز سرکشی از دستورات خداوند.... جهل و نادانی و عدم شناخت خود و خودفراموشی نیز می‌تواند حتی در مواردی مانند فقر و تنگ‌دستی و نقص جسمی که در کاهش عزت نفس حقیقی انسان نقش اساسی ندارند این امور را از جمله مهم‌ترین عوامل آسیب‌زای عزت نفس قرار دهد که برای مقابله با این مشکل بایستی با جهل و نادانی مبارزه کرد و به خودشناسی و خودآگاهی روی آورد؛ چرا که عزت نفس حقیقی پس از خودشناسی و خودآگاهی است که حاصل می‌شود. در این مرحله انسان با آگاهی از چیستی خود به سوا یک روح جاودان به «بازی کسی شدن» پایان می‌دهد. و تنها خداوند قادر متعال را ناظر بر تمامی اعمال و رفتار خود می‌یابد. فرد دارای عزت نفس حقیقی از تلاش برای راضی نگه داشتن دیگران و بودن برای آنها، یا مورد تأیید غیر بودن و همرنگ جماعت شدن فارغ است و دیگر نگرانی‌ها و اضطراب‌ها در باره خود نخواهد بود. اکنون او انسان اصیل و با عزتی است که تلاش دارد در هر لحظه از زمان آگاهانه زندگی کند و فارغ از قضاوت دیگران مسیر خود را درست انتخاب نماید. این بهت عزت نفس حقیقی، آثار فردی و اجتماعی بسیاری را به دنبال دارد که مهمترین آن اعتماد به نفس مثبت است که خود موجب نشاط، پویایی، خلاقیت و موفقیت فرد می‌شود. همچنین دومی جستن از گناهان و توجه به عظمت و عزت و شکوه خداوند نیز از آثار مثبت توجه به عزت نفس حقیقی است و در اجتماع نیز موجب خودکفایی و پیشرفت همه‌جانبه، تأمین بهداشت روانی و امتداد افراد جامعه و حفظ استقلال مسلمانان و جلوگیری از آثار سوء تهاجم فرهنگی و ... می‌شود.

غفلت از کرامت انسانی و پایین بودن عزت نفس موجب بروز مشکلات بسیاری برای فرد می‌شود که بزرگترین آن عقده حقارت و خود کم‌بینی است که خود، تشویش و اضطراب، افسردگی، احساس پوچی و ناکامی و بسیاری از نابهنجاری‌های روانی را به دنبال دارد و نیز موجب می‌شود که فرد به امور کاذبی چون تجمل‌گرایی، ثروت‌اندوزی، کبر و غرور، بخل و حسد و جاه‌طلبی گرایش پیدا کند و از ارزش‌های واقعی و اصیل انسانی فاصله بگیرد. عدم

امنیت اجتماعی، وابستگی به سایر جوامع، سلطه استعمارگران، رواج فساد و بی‌بندوباری نیز گوشه‌ای از آثار سوء اجتماعی فقدان عزت‌نفس حقیقی در جامعه است. انسان‌های با عزت را می‌توان با رفتارهایی که متمایز از دیگران است شناخت. مانند دوری از گناه و لغزش، پست شمردن خواسته‌های نفسانی، دوری از ذلت و خواری، برخورد بزرگوارانه با جاهلان و انقطاع قلبی و درونی از غیر خدا، قابلیت اصلاح و هدایت، عشق و محبت به خداوند متعال، تأمین نیاز محتاجان قبل از درخواست آنها، عفو و گذشت، کظم غیظ، توان بالای مقاومت در برابر شدائد و سختی‌ها، قناعت‌پیشگی، ستم‌گریزی و ظلم‌ستیزی و بسیاری از اوصاف عزتمندانه دیگر.

نکته حاضر سعی دارد ضمن واکاوی و تبیین مفهوم عزت‌نفس از دیدگاه اسلام، تفاوت آن را با مفاهیم مرتبط و نیز علل و عوامل ایجاد، تقویت، تداوم و نیز مصادیق واقعی و کارکرد آن را از نظر اسلام (آیات و روایات) بیان کند.